

در رساله مجید از امام صادق علیه السلام

اصول فقه (بحث چهارم - اصول عملیه)

بیان اصول اربعه

جلسه ۴۳۹

استاد شفیعی

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

اصول اربعه: ImamSadiq.tv

هر مُتشرَعی علم اجمالی به اشتغال ذمه خود (نسبت تکالیف الهی) دارد؛ پس در راستای احراز آن تکالیف، بذل جهد لازم است.

اگر نتوان حکم موضوعی را از ادله اثبات کرد، تکلیف چیست؟

شارع در چنین شرایطی، قواعدی وضع کرده، از جمله اصول، که دارای تعابیر مختلفی است: «الأصل العملي» أو «القاعدة الأصولية» أو «الدلیل الفقاهتی» که عمل بر طبق آن، موجب خروج از حیرت می شود. بر حسب استقراء علماء، فقط چهار اصل در تمام ابواب جاری می شوند، که عبارتند از: أصالة البراءة؛ أصالة الاحتیاط؛ أصالة التخییر و أصالة الاستصحاب.

موضوع اصول عملیه، شک است که خود بر دو قسم است:

۱. حالت سابقه ملحوظه عند الشارع دارد = مجرای اصل استصحاب.

۲. حالت سابقه ملحوظه عند الشارع ندارد:

۲/۱. تکلیف بطور کلی مجهول و مشکوک است = مجرای اصل برائت.

۲/۲. تکلیف اجمالاً معلوم است و احتیاط هم ممکن است = مجرای اصل احتیاط.

۲/۳. تکلیف فی الجمله معلوم است و احتیاط ممکن نیست = مجرای اصل تخییر.

متعلق شک

اگر متعلق شک یک موضوع خارجی باشد، اصطلاحاً به آن شبهه موضوعیه گفته می شود، مثلاً: این لباس طاهر است یا نجس است.

اگر متعلق شک یک حکم باشد، به آن شبهه حکمیّه گفته می‌شود، مثلاً: حکم خمر، حلیت است یا حرمت.

مجرای اصول عملیه، شبهات حکمیّه است و علم فقه متکفل رفع شبهات موضوعیه است.

این حالت از سه قسم خارج نیست:

۱. آن یكون التکلیف مجهولاً مطلقاً؛ تکلیف، مجهول مطلق است = مجرای برائت.

۲. آن یكون التکلیف معلوماً فی الجملة مع إمكان الاحتیاط؛ تکلیف اجمالاً معلوم و احتیاط ممکن است = مجرای احتیاط.

۳. آن یكون التکلیف معلوماً كذلك ولا یمكن الاحتیاط؛ تکلیف اجمالاً معلوم و احتیاط هم ممکن نیست = مجرای تخییر.

و جوب فحص

رجوع به اصول عملیه همانا صحیح است بعد از فحص و یأس از ظفر به آماره بر حکم شرعی در مورد شبهه؛ پس با وجود احتمال وصول به آماره، دیگر مجالی برای تمسک به اصول عملیه نیست، زیرا لازمه اجراء آن، فحص و یأس است.